

Laboratorium
Pedagogiki
Teatru

Broszura edukacyjna

część 10

TEATRZAGLEBIA.PL

Jeśli scena związana jest z życiem i jeśli z życiem związana jest widownia – nic nie stoi na przeszkodzie, aby więzi z życia przeniosły się na salę teatralną.

Peter Brook

Laboratorium Pedagogiki Teatru

Broszura edukacyjna powstała jako efekt warsztatów prowadzonych przez Daniela Jacewicza podczas Laboratorium Pedagogiki Teatru – kursu rozwijającego umiejętności w zakresie edukacji teatralnej organizowanego w 2019 roku przez Teatr Zagłębia i Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Sosnowcu. Celem projektu jest dostarczenie uczestnikom i uczestniczkom wiedzy teoretycznej z obszaru pedagogiki teatru oraz wyposażenie ich w szereg praktycznych umiejętności, możliwych do wykorzystania w codziennej pracy. Zajęcia skierowane są do artystów, pracowników teatrów, nauczycieli(-ek) czy animatorów(-ek) kultury, którzy i które w swojej działalności zawodowej tworzą i realizują autorskie programy edukacyjne i animacyjne.

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury.

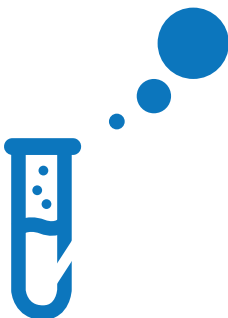
Redakcja: Agata Kędzia

Korekta: Julia Niedziejko

TEATR BEZ GRANIC

Założeniem ośmiogodzinnego warsztatu, który prowadziłem podczas **Laboratorium Pedagogiki Teatru** w Sosnowcu, było podzielenie się doświadczeniem tworzenia spektakli we współpracy zarówno z amatorami, jak i doświadczonymi aktorami. Co ważne, scenariusze moich przedstawień powstają nie na bazie gotowych tekstów, ale podczas warsztatów i prób. W Sosnowcu moim głównym celem było uświadomienie grupie znaczenia indywidualnego wkładu jej członków w powstawanie zbiorowego dzieła. Skupiłem się na badaniu dynamiki grupy, a zaproponowane ćwiczenia miały pomóc uczestnikom i uczestniczkom w nawiązaniu bliższych więzi, przełamaniu własnych ograniczeń i rozpoznaniu potencjałów poszczególnych osób.

W pierwszej części broszury dzielę się autorską metodą pracy nad spektaklem, natomiast w drugiej opisuję część ćwiczeń przeprowadzonych podczas warsztatów w ramach Laboratorium.

Część

ETAPY POWSTAWANIA SPEKTAKLU

1. **Rozmowa w kole** – poznanie się członków grupy; każda z osób mówi kilka słów o sobie i dzieli się swoimi oczekiwaniami wobec warsztatów/prób/spektaklu.

2. **Ćwiczenia integrujące** – zbiór ćwiczeń budujących grupę, mających na celu ośmielenie uczestników, rozgrzanie ciała oraz głosu.

3. **Proponowanie form ekspresji / trening aktorski** – prowadzący prowadzi ćwiczenia, proponując różne formy ekspresji możliwej do wykorzystania w przedstawieniu, na przykład śpiew, ruch, taniec, sztuki walki, tekst, akrobatyka...

4. **„Collecting and sharing”, czyli kolekcjonowanie i dzielenie się** – uczestnicy i uczestniczki proponują rozmaite tematy oraz formy działania. Aktorzy i aktorki dzielą się tematami, które są im bliskie, które wywołują w nich określony rodzaj emocji. Opowiadają o swojej wizji spektaklu, proponują teksty, opowiadają o kostiumach, scenografii, muzyce, kolorach, dynamice. Prowadzący zapisuje propozycje.

5. **Informacja zwrotna** – prowadzący oraz każdy z uczestników daje informację zwrotną osobie proponującej. Rozmowa przybiera formułę wzajemnych inspiracji. Uczestnicy mają możliwość opowiedzenia o swoich skojarzeniach związanych z zagadnieniami proponowanymi na forum i dodania do nich kolejnych elementów.

6. **Wybór tematu pracy** – wybór tematu spektaklu/próby jest proponowany przez prowadzącego, z uwzględnieniem propozycji uczestników. Oczywiście wyboru można też dokonać w pełni demokratycznie.

7. **Praca w grupach** – uczestnicy i uczestniczki dostają różne zadania do wykonania, na podstawie tekstów lub proponowanych wcześniej tematów.

8. **Praca nad scenami** – prowadzący proponuje rozbudowanie poszczególnych scen w określonych kierunkach. Proponuje dodatkowe elementy, które mogą wesprzeć daną scenę.

9. **Muzyka** – w zależności od umiejętności muzycznych, prowadzący i/lub uczestnicy proponują formę wykorzystywanej w spektaklu muzyki, np. instrumenty na żywo, śpiew, muzyka wcześniej skomponowana.

10. **Struktura spektaklu** – wspólny wybór wykorzystywanych w przedstawieniu scen i dobór ich kolejności. Zaproponowanie scen dodatkowych, wspierających oś dramaturgiczną spektaklu.

11. **Przestrzeń gry i kostiumy** – wybór dokonany przez uczestników i/lub prowadzącego. Warto uwzględnić umiejętności osób, które zgłaszają chęć wykonania scenografii lub kostiumów. Można także zaprosić specjalistę z zewnątrz.

12. **Próby** – etap kierowany przez reżysera lub reżyserkę, którego ostatecznym celem jest prezentacja przedstawienia przed publicznością.

13. **Ewaluacja** – po każdym etapie pracy nad spektaklem warto zapytać uczestników, jak się czują w procesie i jakie mają propozycje, obawy i wątpliwości. Jako prowadzący dowiedz się, co sprawia im przyjemność, a co ich nuży i nie interesuje. W każdym procesie zdarzają się sytuacje kryzysowe i warto o nich rozmawiać w grupie.

Część

W tej części broszury przedstawiam propozycje ćwiczeń, które wspierają proces powstawania spektaklu. Zadaniem prowadzącego jest umiejętne adaptowanie efektów ćwiczeń i treningów na rezultaty dzieła scenicznego.

Ćwiczenie 1 PRZEWODNIK

Zaufanie, partnerstwo, przełamywanie barier.

Ćwiczenie w parach. Osoba A zamyka oczy i swobodnie porusza się po przestrzeni. Osoba B asekuje partnera. Pilnuje, aby osoba A nie zderzyła się z innymi osobami lub ze ścianą.

Można dowolnie modyfikować ćwiczenie. Na przykład osoba A podąża za określonym dźwiękiem generowanym przez osobę B.

Ćwiczenie 2 BIEG Z ZAMKNIĘTYMI OCZAMI

Zaufanie, przełamywanie barier.

Grupa staje po jednej stronie sali. Ćwiczenie wykonywane jest pojedynczo. Osoba stojąca na środku zamyka oczy. Prowadzący mówi start. Osoba z zamkniętymi oczami biegnie przed siebie. Zatrzymuje się, gdy prowadzący powie „stop” lub złapie osobę.

Ćwiczenie 3

AKTYWNA MEDYTACJA

**Koordinacja, wprowadzenie
w stan obecności scenicznej.**

Grupa stoi w dowolnym miejscu sali. Może stworzyć koło. Prawa noga każdego uczestnika wykonuje trzy ruchy. Na „jeden” do przodu. Na „dwa” w bok. Na „trzy” dostawienie do lewej nogi. Następnie lewa noga wykonuje analogiczne ruchy. Powtarzamy sekwencje na zmianę, kilka razy w jednym tempie.

Drugą sekwencje wykonują ręce. Prawa ręka wykonuje dwa ruchy. Po zgięciu ręki w łokciu, na „jeden”, uniesienie ręki na do góry. Na „dwa” powrót ręki. Lewa ręka wykonuje analogicznie ten sam ruch.

Uczestnicy następnie łączą te ruchy, koordynując trzy ruchy nogi z dwoma ruchami ręki. Można podzielić grupę na dwa zespoły, które oglądają siebie nawzajem. Należy zwrócić uwagę na skupienie, wzrok i pełną obecność osoby wykonującej ćwiczenie.

Ćwiczenie 4

SPADAJĄCY PRZEDMIOT

Gotowość, napięcie, koncentracja, refleks.

Grupa stoi w kole. Jedna osoba leży na podłodze w środku okręgu. Prowadzący trzyma nad osobą leżącą woreczek z grochem (lub piłkę). Osoba leżąca patrzy na przedmiot. W momencie, gdy przedmiot zostanie wypuszczony z ręki, osoba leżąca musi jak najszybciej odsunąć się na bok, unikając uderzenia. Należy zwrócić uwagę na napięcie wytwarzające się zarówno w osobie leżącej, jak i w reszcie grupy, obserwującej ćwiczenie. Można także spróbować to ćwiczenie z lekkim piórkiem, tłumacząc osobie leżącej, żeby wyobraziła sobie, że spada na nią nóż lub kamień.

Ćwiczenie 5

OCZY

**Partnerstwo, myślenie o przestrzeni,
neutralność, empatia.**

Grupa chodzi po przestrzeni w dowolnych kierunkach. Osoby skupiają się na sobie nawzajem (zrelaksowane ciało, tempo

chodzenia, wspólny rytm). Następnie grupa myśli o równomiernym zapełnianiu przestrzeni. Kolejnym etapem ćwiczenia jest mijanie się uczestników i krótkie spoglądanie sobie w oczy. Następnie pary stają naprzeciwko siebie, patrząc sobie w oczy. Zmieniamy partnerów. Dodajemy kolejne elementy: trzymanie się za dłonie, przytulenie, dotknięcie nosami...

Ważne, aby podczas ćwiczenia uczestnicy obserwowali swoje napięcia w ciele, pojawiający się dyskomfort oraz żeby „odczytywali” samopoczucie partnera. Należy unikać komentowania wzajemnych zachowań, spróbować zachować neutralność.

Ćwiczenie 6

MÓJ KROK

Współpraca w grupie, zespołowość, umiejętność słuchania i obserwacji, cierpliwość.

Grupa staje w kole. Celem ćwiczenia jest spotkanie się wszystkich w środku. Każdy jednorazowo może zrobić jeden krok do przodu – kolejny krok można zrobić dopiero po kroku innej osoby. Kroki nie mogą być wykonywane jednocześnie. Musi to być kolejność przypadkowa. Gdy dwie osoby w tym samym czasie wykonają ruch, cała grupa wraca do pierwotnego koła i ćwiczenie zaczyna się od początku. Podczas ćwiczenia obowiązuje milczenie.

Ćwiczenie 7

CICHE PODEJŚCIE

Współpraca w grupie, zespołowość, umiejętność słuchania.

Grupa stoi w kole. Jedna osoba wychodzi na środek i zamyka oczy. Osoba z koła, pojedynczo, próbuje jak najciszej podejść, aby dotknąć osoby stojącej w środku. Osoba w środku nasłuchuje. Jeśli usłyszy osobę podchodzącą, to wskazuje palcem kierunek jej kroków. Osoba wskazana palcem cofa się do koła. Próbę podejmuje kolejny uczestnik.

Ćwiczenie 8

MÓJ KOMUNIKAT

Komunikacja.

Grupa dzieli się na trzyosobowe zespoły.

Osoba A staje w środku. Osoba B staje za osobą A. Obie patrzą w tym samym kierunku. Osoba A nie może widzieć osoby B. Osoba C staje przodem do A i B.

Osoba B wykonuje dowolny gest i pozostaje nieruchoma do końca ćwiczenia. Można użyć całego ciała – stworzyć z niego rzeźbę. Osoba C tylko słowami (nie można pokazywać) wydaje instrukcje osobie A, starając się, aby powtórzyła identyczny gest, co osoba B.

Ćwiczenie 9

TEKST JEST NOŚNIKIEM AKCJI

Praca z tekstem, wyobraźnia, struktura dramaturgiczna.

Ćwiczenie w parach. Prowadzący wybiera krótki tekst. Przykładem niech będzie dialog z „Czekając na Godota” Samuela Becketta.

A: *Jesteś pewien, że to tu?*

B: *Co?*

A: *Mieliśmy czekać.*

B: *Tak mi się wydaje.*

A: *Wydaje ci się?*

B: *Czekaj, mam to gdzieś zapisane.*

Uwaga! Tekst może być różny, ale ważne, żeby nie definiował miejsca, sytuacji i osób występujących w danej scenie.

Zadaniem par jest przygotowanie krótkiej scenki odnoszącej się do fragmentu tekstu. W ramach etiid uczestnicy muszą uwzględnić następujące elementy:

- kim są bohaterowie,
- gdzie się znajdują,
- jaki mają konflikt,
- co mają załatwić,
- początek i zakończenie oraz pointa sceny.

W zależności od tego, na czym nam zależy w pracy warsztatowej/podczas próby, prowadzący prosi uczestników i uczestniczki o użycie podczas sceny różnych elementów (taniec, śpiew, instrument, konkretny rekwizyt). Po każdej prezentacji sprawdzamy, czy zamierzenia autorów i autorek etiid były czytelne dla widzów.

Ćwiczenie 9

MÓJ NUMER – TWÓJ NUMER

Rytm, koncentracja.

Grupa stoi w kole i odlicza. Każdy otrzymuje numer.

Najpierw grupa musi opanować wspólny rytm, by wspólnie i płynnie wykonywać ruchy. Rytm na cztery.

- 1 - uderzenie dłońmi w uda,
- 2 - kłaśnięcie,
- 3 - pstryknięcie prawą ręką,
- 4 - pstryknięcie lewą ręką.

Grupa wspólnie wykonuje ruchy.

Rundę rozpoczyna osoba numer 1.

Na „trzy” (pstryknięcie prawą ręką) osoba mówi głośno swój numer: NUMER 1, a na „cztery” (pstryknięcie lewą ręką) mówi inny, dowolnie wybrany numer, np.: NUMER 12.

Następną rundę zaczyna osoba z numerem 12. Zaczyna od wypowiedzenia swojego numeru, po czym wskazuje inny numer. Osoby nie powinny mówić numeru sąsiada znajdującego się po prawej lub lewej stronie. „Pamiętajcie o utrzymaniu wspólnego rytmu.”

Jeśli ktoś się pomyli, to przerywamy. Osoba, która popełniła błąd w numeracji albo wypadła z rytmu, przechodzi na koniec okręgu i przejmuje numer ostatniej osoby. Zmienia się w ten sposób numeracja innych osób.

Zawsze po pomyłce zaczyna osoba numer 1. Celem pozostałych jest zajęcie miejsca numeru 1.

Ćwiczenie 10

ŁÓDECZKA I SZPON

Koordynacja, koncentracja.

Trzymamy wyprostowane ręce przed sobą, na wysokości wzroku. Prawa ręka ma złączone palce. Lewa ma dłoń rozwartą. Na sygnał prowadzącego szybko zaciskamy obie dłonie w pięść i otwieramy, zamieniając ustawienie palców. Teraz prawa ręka ma rozwartą dłoń, a lewa ma złączoną.

DANIEL JACEWICZ

Jest reżyserem teatralnym, aktorem, animatorem kultury, inżynierem teatralnym. W 1996 roku założył w Goleniowie i do dziś prowadzi alternatywny Teatr Brama, łączący działalność artystyczną, edukacyjną oraz kulturotwórczą. Pomysłodawca i główny realizator Goleniowskich Spotkań Teatralnych BRAMAT oraz Festiwalu Młodości Teatralnej ŁAKNIENIA. Wieloletni animator lokalnych, ogólnopolskich i międzynarodowych działań i projektów teatralnych, laureat głównych nagród na większości festiwali teatralnego offu w kraju. Autor kilkudziesięciu premier spektakli, m.in.: Zabawa (2000), Gaz (2003), My (2007), Uczucie w dźwięku (2009). Współtwórca działań artystycznych realizowanych wspólnie m.in. z Perem Spildra Borg, Artim Grabowskim, Teatrem CHOREA, Teatrem im. Heleny Modrzejewskiej w Legnicy, Teatrem Stajnia Pegaza z Sopotu. Pomysłodawca wielu inicjatyw współpracy między twórcami i ośrodkami sztuki zarówno o zasięgu lokalnym i ogólnopolskim (m.in. Zachodniopomorska OFFensywa Teatralna, współpraca ze szczecińskim Teatrem Kana, Ośrodkiem Poszukiwań Twórczych w Strzelewie), jak i międzynarodowym (projekty realizowane z Teatrem Stella Polaris z Norwegii, ośrodkami w Niemczech, Grecji, Hiszpanii, na Ukrainie, w Peru, w Stanach Zjednoczonych, obecnie także z Odin Teatret z Danii). Lider Ośrodka Teatralnego, od 2012 roku działającego we własnej siedzibie w Goleniowie, gdzie realizowane są cykliczne działania programowe kierowane przede wszystkim do społeczności lokalnej (dzieci, młodzież, dorośli, seniorzy), promujące jednocześnie wielokulturowość – Teatr Brama co roku przyjmuje wolontariuszy w ramach Europejskiego Wolontariatu.